

Případy komisaře Wallandera

henning
mankell

KRIMI román HOST

**neklidný
muž**

**neklidný
muž**

henning
mankell

KRIMI román HOST

**neklidný
muž**

Brno 2012

Henning Mankell

Den orolige mannen

Copyright © Henning Mankell, 2009

Published by agreement with Leopard Förlag, Stockholm
and Leonhardt & Høier Literary Agency A/S, Copenhagen

Translation © Helena Stiešsová, 2012

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2012
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-7294-796-6 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7294-797-3 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7294-798-0 (Formát PDF pro čtečky)

ISBN 978-80-7294-799-7 (Formát MobiPocket)

Každý po sobě nechává stopu.
Nikdo taky není beze stínu...

Člověk zapomíná to, co si chce pamatovat,
a pamatuje si, co by nejradši zapomněl...

Nápisy nasprejované na zdech domů v New Yorku

prolog

Příběh začíná náhlým výbuchem vzteku.

Těsně předtím ale na švédském úřadě vlády, kde se události seběhnou, vládne ranní poklid. Všechno zapříčiní zpráva odevzdaná předchozího večera. Právě do ní se teď u tmavého psacího stolu začel švédský premiér.

Došlo k tomu časně ráno na jaře roku 1983. Nad Stockholmem visel neurčitý zvlhlý opar a listí na stromech ještě nezačalo rašit. Na úřadě vlády se samozřejmě o počasí mluvilo stejně intenzivně jako na jiných pracovištích. Pokud šlo o počasí, všichni z úřadu se obraceli na Åkeho Leandera, který pracoval jako vrátný v těch nejsvětějších prostorách kanceláře vlády. Mělo se za to, že právě on má vždycky po ruce nejspolehlivější údaje.

Před několika lety se Leander dočkal vznešenějšího označení, něco jako „vedoucí provozní kanceláře“. Sám se nicméně dál považoval za vrátného a ani ho nenapadlo, že by snad jeho pracovní pozice potřebovala nový název.

Åke Leander tu byl odjakživa, neustále nablízku střídajícím se premiérům a náměstkům. Byl součástí inventáře, diskrétní a oddaný své práci. Kdosi žertem navrhl, že by se po smrti měl stát patronem a ochráncem úřadu vlády, vlídný duch, který bdí nad snahami o řízení země jménem Švédsko.

Leanderovy hluboké vědomosti o počasí souvisely s jeho koníčkem. Neměl rodinu a bydlel v nevelkém bytě ve čtvrti Kungsholmen, kde si budoval celosvětovou síť přátel prostřednictvím nadšeneckého radioamatérského vysílání. Dávno uměl zpaměti většinu kódů, které tvoří radioamatérský žargon. Tak třeba, že QRT značí „přeruš vysílání“ nebo že AURORA vysvětluje výpadky ve vysílání a příjmu z důvodu vysokofrekvenční polární záře a tak dále. Sedával skoro každý večer se sluchátky na uších a vysílal kód QRZ: „Vysílá..“ a pak své jméno. Kolovala legenda, že kdysi dávno prý tehdejší předseda vlády z neznámého důvodu potřeboval vědět, jaké počasí panuje v říjnu a listopadu na

ostrově Pitcairn, což je odlehlý ostrůvek v Tichém oceánu, na který se nadobro uchýlili námořníci z lodi Bountty poté, co se vzbouřili proti kapitánu Blighovi a unesenou loď spálili. Leander druhý den premiérovi požadované údaje o počasí předal. A samozřejmě se nezeptal, nač jsou potřeba. Jak už bylo řečeno, Áke Leander byl velmi diskrétní.

S Leanderem se co do mezinárodních kontaktů nikdo nemůže měřit, ani lidi z ministerstva zahraničí, říkávalo se o něm trochu poťouchle, když pomalými kroky kráčel po chodbě.

Ale ani on nemohl tušit, jaký výbuch vzteku naruší zdejší klid.

Když premiér dočetl poslední stránku, vstal a šel k oknu. Venku se vzduchem proháněli racci.

Šlo o ponorky. Ty zatracené ponorky, které se na podzim 1982 údajně dostaly do švédských teritoriálních vod a narušily hranice Švédska. Do toho se ve Švédsku konaly volby a poté, co pravice přišla o mandáty a dostala se v parlamentu do menšiny, pověřil předseda parlamentu sestavením nové vlády Olofa Palmeho. Po nástupu k moci nová vláda okamžitě ustavila komisi, která měla události kolem ponorek, jež se nikdy nepodařilo dostat na hladinu, vyšetřit. Předsedou komise byl Sven Andersson. Výsledky šetření komise právě předložila. Olof Palme si zprávu přečetl. A ničemu nerozuměl. Závěry šetření byly naprosto nepochopitelné. Palme se rozzuřil na nejvyšší míru.

Je ovšem třeba poznamenat, že to nebylo poprvé, co se Olof Palme na Svena Anderssona rozčílil. Jeho averze sahala vlastně až do června 1963, kdy těsně před svátkem slunovratu policie zatkla na mostě Riksbron v centru Stockholmu šedovlasého sedmapadesátiletého muže v elegantním obleku. Odehrálo se to tak nenápadně, že to nezaznamenali ani lidé, kteří se tou dobou nacházeli v bezprostřední blízkosti. Zatčený se jmenoval Wennerström, byl plukovníkem vojenského letectva a okamžikem zatčení na mostě se stal také odhaleným superšpionem Sovětského svazu.

V momentě Wennerströмова zatčení byl tehdejší švédský předseda vlády Tage Erlander na cestě ze zahraničí do vlasti, vracel se z jedné ze svých nečetných dovolených, kterou strávil na ostrově Reso v Riva del Sole. Když Erlander vystoupil z letadla a zasypali ho novináři, nejenže byl naprosto nepřipravený, ale navíc neměl ani ponětí, oč se jedná. Nevěděl ani o zatčení, ani o žádném podezřelém plukovníku Wennerströmovi. To jméno se spolu s podezřením možná vzneslo jako letitý prach při některé z nepravidelných schůzek, na nichž ministr obrany premiérovi mezi čtyřma očima referoval o různých záležitostech, ale nešlo o nic závažného, nic, čeho by se dalo chytit. V kalných vodách studené války přece pořád vlála podezření ohledně ruských špionů. Erlanderovy odpovědi proto byly takové, jaké byly. Muž, který byl švédským předsedou vlády nepřetržitě po dlouhých sedmnáct let, stál před novináři jako hlupák a nevěděl, co říct, jelikož ani ministr obrany Andersson, ani nikdo jiný, kdo měl s tou záležitostí co do činění, ho o nastalých událostech neinformoval. Během necelé hodiny ke konci letu, kdy letadlo zamířilo z Kodaně do Stockholmu, měli dostatek času ho do šokujících událostí dostatečně zasvětit a premiér by se tak býval mohl na rozvášněné novináře připravit. Ale na letišti v dánském Kastrupu na něj žádný informovaný doprovod nečekal.

Na veřejnost to nikdy neprosáklo, ale v následujících dnech byl Erlander jen krůček od toho, aby odstoupil ze svého premiérského postu a vzdal se předsednictví sociálnědemokratické strany. Kolegové z vlády ho zklamali jako ještě nikdy. A Olof Palme, který se už tehdy jevil jako Erlanderův budoucí nástupce, s ním pochopitelně loajálně sdílel jeho vztek nad tím, jaká že to lhostejnost vedla k jeho ponížení. Olof Palme hlídá svého Mistra jako zuřivý bloodhound, tak se to říkalo ve vládních kruzích. Nikdo neměl ve zvyku odporovat.

Olof Palme Svenu Anderssonovi nikdy neodpustil, čemu tehdy Erlandera vystavil.

Mnozí si později lámali hlavu nad tím, proč si navzdory tomu Palme nechával Anderssona ve vládě. Ale tak nepochopitelné to nebylo. Kdyby Palme mohl, samozřejmě by se Anderssona zbavil. Jenže to zkrátka a dobře nešlo. Sven Andersson měl velkou moc a značný vliv v regionálních stranických organizacích. Na rozdíl od Olofa Palmeho pocházel z dělnické rodiny, kdežto Palme byl přímým potomkem staré pobaltské šlechty, měl v příbuzenstvu důstojníky a sám byl ostatně důstojníkem v záloze, ale především pocházel ze zámožné švédské horní vrstvy. Neměl naprosto žádné ukotvení v hlubinách své strany. Olof Palme byl přeběhlík. Sice to se svým politickým přesvědčením myslel vážně, ale stejně zůstával cizím poutníkem, který se zastavil na doživotní návštěvu.

Áke Leander šel po chodbě kolem premiérový kanceláře a nesl ostře formulovaný oběžník o tom, jak liknaví úředníci na úradě vlády nezamykají večer dveře. Vtom zaslechl z kanceláře známky záchvatu zuřivosti. Na kratičký okamžik se zastavil a pak pokračoval v chůzi, jako by se nechumelilo.

Olof Palme už svůj vztek nedokázal ovládnout. Obrátil se k Anderssonovi, který se krčil na šedé pohovce. Premiér byl v obličejí rudý jako krocan a v ramenou mu podivně škubalo, což se mu v rozčilení stávalo.

„Nejsou přece důkazy,“ hulákal. „Jen tvrzení, dohady, náznaky neloajálních námořních důstojníků. Tohle vyšetřování nevneslo do té záležitosti žádné světlo. Naopak nás zavádí do politických bažin.“

O dva roky dřív, v noci na osmadvacátého října 1981, ztroskotala v zálivu Gåsefjärden u Karlskrony sovětská ponorka. Nejenže se tak stalo ve švédských teritoriálních vodách, navíc šlo o vojenské ochranné pásmo. Ponorka měla označení U137. Její kapitán Anatolij Michajlovič Guščin tvrdil, že se ponorka odchýlila od kurzu kvůli neznámé chybě gyroskopu. Švédští námořní důstojníci i obyčejní rybáři byli naproti tomu nezvratně

přesvědčení, že doplout takhle hluboko mezi šéry, aniž by člověk už dávno ztroskotal, je kousek, který by se mohl se štěstím povést leda nějakému slušně opilému lodivodovi.

Šestého listopadu byla ponorka U 137 odtažena do mezinárodních vod a odplula. V tomhle případě nebylo pochyb, že se ve švédských vodách pohybovala sovětská ponorka. Zůstalo ovšem otázkou, zda šlo o vědomé porušení hranic, či o řízení plavidla v opilosti. Jelikož se Rusové tvrdošijně drželi verze o selhání kompasu, považovalo se to obecně za důkaz toho, že kapitán byl skutečně namol. Žádné sebevědomé loďstvo samozřejmě nepřizná, že jeho velitel byl ve službě pod vlivem alkoholu.

Tenkrát důkazy existovaly. Ale kde jsou teď?

Co řekl tehdejší ministr Andersson na svou obranu a jak hájil závěry vyšetřování, to už nikdo neví. On sám si o tom žádný záznam neudělal a rovněž Olof Palme, kterého o několik let později zavraždili, po sobě nezanechal jakékoliv svědectví.

Ani Åke Leander si ke zmíněnému výstupu v premiérově pracovně nic nepoznamenal a nikomu o tom neřekl. Ze služby odešel na počátku roku 1989 a stáhl se do svého bytu a k přátelům z éteru. Od tehdejšího předsedy vlády se mu dostalo vřelého poděkování, a když pak na podzim 1998 ve vší tichosti zesnul, nikdo na úřadě vlády neměl dojem, že by se snad vrátil jako duch.

Tím výbuchem vzteku to všechno začalo. Příběh o podmínkách politiky, cesta do bažin, kde si pravda a lež vyměňují znaménka, až je nakonec nemožné udělat si v čemkoliv jasno.

1. díl /// příchod do bažin

V roce, kdy Kurt Wallander oslavil pětapadesátiny, si ke svému vlastnímu překvapení splnil sen, který nosil v hlavě celou věčnost. Už od rozvodu s Monou před bezmála patnácti lety si říkal, že se odstěhuje na venkov a opustí byt v ulici Mariagatan, v jehož zdech sedí tolik krušných vzpomínek. Pokaždé, když se večer vracel domů po nějakém bezúspěšném pracovním dni, mu ten byt připomněl, že tu kdysi bydlel s rodinou. Nábytek na něj zíral s němou výčitkou.

Nikdy se nesmířil s myšlenkou, že právě tady by měl žít, dokud nezestárne natolik, že už se třeba o sebe nedokáže sám postarat. Sice mu ještě nebylo ani šedesát, ale stejně čím dál častěji vzpomínal na osamělé stáří svého otce a bylo mu jasné, že takhle dopadnout nechce. Dost na tom, že vídal ráno při holení v zrcadle svůj obličej a pozoroval, jak se otci víc a víc podobá. V mládí měl rysy tváře spíš po matce. Ale teď jako by si ho otec postupně přebíral, jako běžec, který dlouho zaostával, a najednou se pomalu propracovává vpřed, jak se blíží neviditelná cílová páska.

Wallanderova představa o životě byla celkem prostá. Nechtěl skončit jako zatrpklý samotář, který stárne v osamění a navštěvuje ho jen dcera a možná některý z bývalých kolegů, který si vzpomene, že je důchodce ještě naživu. Nedělal si povznášející náboženské naděje, že snad na druhé straně temné řeky cosi čeká. Je tam stejná tma, z jaké kdysi na tenhle svět přišel. Než oslavil padesátku, měl v sobě neurčitý strach ze smrti, byla to jeho osobní mantra: že *bude mrtvý tak dlouho*. Viděl v životě příliš mnoho mrtvých. V jejich němých obličejích se nezračilo nic, co by svědčilo o tom, že jejich duše odešla do nebe. Jako mnoho policistů i on byl svědkem veškerých možných způsobů smrti. Při nějaké příležitosti, krátce poté, co dostal k padesátinám na policejní stanici dort a nádavkem nicneříkající proslov policejní ředitelky Lizy Holgerssonové proložený standardními frázemi, si koupil

zápisník a na jeho stránkách začal z paměti vyvolávat všechny mrtvé, na které v životě narazil. Byla to morbidní činnost a sám nechápal, co ho k tomu vede. Když se dostal k desátému sebevrahovi, kterým byl jakýsi závislý čtyřicátník potýkající se prakticky se všemi myslitelnými problémy, vzdal to. Ten muž se oběsil na půdě zbořeniny, kde přespával. Jmenoval se Welin a oběsil se takovým způsobem, aby si zlomil vaz a nehrozilo, že se pomalu udusí. Patolog Wallanderovi potvrdil, že to chlápku vyšlo. Posloužil sám sobě jako zdatný popravčí. Po téhle vzpomínce nechal Wallander sebevraždy plavat a místo toho jako padlý na hlavu věnoval několik hodin vzpomínání na mrtvé děti a mladistvé. Toho pak taky nechal, bylo to příliš ohavné. Později se ho zmocnil stud a zápisník spálil, jako by se v něm zabýval něčím zvráceným a zakázaným. V jádru byl vlastně veselý člověk. Jen bylo zapotřebí dát téhle stránce jeho povahy šanci.

Jenže smrt mu byla neustálým společníkem. Sám ve službě několikrát způsobil smrt člověka, ale povinné vyšetřování následně nikdy nevedlo k obvinění z nepřiměřeného násilí.

Dva zabití lidé, to byl jeho vlastní kříž, který s sebou vláčel. Snad se nesmál tak často, ale bylo to způsobeno tím, čím si musel projít.

Jednoho dne nicméně udělal konečné rozhodnutí. Předcházel mu rozhovor s jedním zemědělcem kvůli závažnému případu loupeže. Bylo to kousek od Löderupu, nedaleko domu, kde kdysi žil jeho otec. Na cestě zpátky do Ystadu si všiml cedule realitní kanceláře, která ukazovala na menší štěrkovou cestu, kde stál dům na prodej. Rozhodnutí přišlo zničehonic. Wallander zabrzdil, otočil auto a dojel k nabízenému domu. Nemusel ani vystoupit z vozu, hned mu bylo jasné, že tahle nemovitost potřebuje rekonstrukci. Původně to byla hrázděná usedlost ve tvaru písmene U. Teď bylo jedno křídlo pryč, nejspíš shořelo. Wallander stavení obešel. Bylo to z kraje podzimu. Ještě teď si vybavil šňůru stěhovavých ptáků mířících na jih, letěli v řadě přímo nad jeho hlavou.

Nakoukl do oken a zaznamenal, že důkladnou revizi bude potřebovat jen střecha. Výhled od domu byl ohromující, v dálce se mihotalo moře a snad zahlédl i trajekt na cestě z Polska do Ystadu. To odpoledne v září 2003 se do toho osamělého domu na první pohled zamiloval.

Vyrazil odtud rovnou za realitním makléřem do Ystadu. Cena byla přiměřená, stačila by na ni půjčka, kterou by zvládl splatit. Hned druhý den přijel i s makléřem. Mladý muž zodpovědný za prodej domu mluvil strojeně a vypadal, že je duchem zcela nepřítomný. Nemovitost naposledy vlastnil mladý pár. Manželé se přistěhovali ze Stockholmu, jenže se prakticky hned poté rozhodli pro rozvod, ani nestihli dům zařídit nábytkem. Ale ve zdech prázdného domu se neukrývalo nic, co by Wallandera děsilo. A to nejdůležitější bylo zřejmé na první pohled; mohl se nastěhovat okamžitě. Střecha ještě pár let vydrží. Jen bude nutné v některých místnostech vymalovat, možná vyměnit vanu a eventuálně koupit nový sporák. Kotel na vytápění byl ale maximálně patnáct let starý a rozvody a elektrika jakbysmet.

Než odtamtud odjeli, zeptal se Wallander, jestli jsou ještě nějakí další zájemci. Jeden tu je, přitakal makléř a nasadil ustaraný výraz, jako by si přál, aby dům získal právě Wallander, ovšem s tichým varovným podtónem, že se musí rozhodnout okamžitě. Wallander nicméně nehodlal kupovat zajíce v pytli. Bratr jednoho jeho kolegy z práce dělal kolaudace a Wallanderovi se podařilo domluvit s ním prohlídku domu hned na další den. Odborník neobjevil žádné další nedostatky. Tentýž den zašel Wallander do své banky, kde mu sdělili, že mu jako důvěryhodnému klientovi částku potřebnou ke koupi půjčí. Během let v Ystadu si bez konkrétního úmyslu, leč pravidelně spořil. To mu stačilo na nutný vklad hotovosti.

Večer si sedl k jídelnímu stolu a udělal si důkladný ekonomický propoččet. Svým způsobem mu to přišlo jako slavnostní situace. O půlnoci se rozhodl. Ten dům, který dostal dramatické jméno Na Černém návrší, koupí. Navzdory pozdní hodině zavolal

svě dceři Lindě. Bydlela v nově postavené čtvrti u výjezdu směrem na Malmö. Ještě nespala.

„Přijed“, vyhrkl vzrušeně. „Mám novinky.“

„Uprostřed noci?“

„Stejně máš zítra volno.“

Před několika lety mu Linda během procházky po pláži Mossby pověděla, že se rozhodla kráčet v jeho stopách. Překvapilo ho to. Vzápětí si uvědomil, že mu to udělalo radost. Jako by tím dala nový smysl všem těm rokům, kdy sám pracoval u policie. Když dodělala školu, nastoupila v Ystadu. V prvních měsících bydlela u něho doma v Mariagatan. To už taková sláva nebyla, starého psa novým kouskům nenaučíš. Navíc ji tak docela nedokázal brát jako dospělého člověka. Jejich vztah zachránil gong, který oznámil, že si sehnala vlastní byt.

Ten večer jí řekl, co má v plánu. Druhý den se s ním jela na nemovitost podívat a bez váhání prohlásila, že je to dům přesně pro něj. Tenhle ať si koupí, na konci štěrkové cesty, na vršku mírného kopce s výhledem na moře.

„Bude ti tu strašit děda,“ řekla mu. „Ale nemusíš se bát. Bude to takový strážný duch.“

Chvíle, kdy Wallander podepsal kupní smlouvu a sevřel v ruce těžký svazek klíčů, patřila k velkým a šťastným okamžikům jeho života. Prvního listopadu se nastěhoval. Vymaloval předtím dva pokoje, ale nový sporák si nekoupil. Ulici Mariagatan opustil bez sebemenších pochyb, jestli dělá dobře. V den, kdy překročil práh, zuřila kolem jeho nového domu prudká jihovýchodní bouře.

Hned první večer v té slotě vypadl proud. Najednou Wallandera v novém domově obklopila tma jako v ranci. Do nosných trámů se opíral vichr a Wallander si všiml, že v jednom místě dovnitř zatéká. Ale ničeho nelitoval. Tady je jeho místo.

Venku na dvoře stála psí bouda. Už od dětství Wallander toužil mít psa. Před třináctými narozeninami se už vzdal veškeré

naděje, a právě tenkrát ho od rodičů dostal jako dárek. Toho pejska miloval nadevše. Později si říkal, že právě fenka Saga ho vlastně naučila, co je to láska. Ve třech letech Sagu přejel nákladák. Takovou bolest a šok v životě předtím nezažil. Ještě teď si snadno vybavil tehdejší změt pocitů, přestože od té doby uplynulo víc než čtyřicet let. *Smrt udeřila*, pomyslel si. A má mocnou a nemilosrdnou pěst.

O dva týdny později si pořídil psa, štěně černého labradora. Nebyl to úplně čistokrevný pejsek, ale i tak měl podle majitele výborné předpoklady. Wallander se už předem rozhodl, že mu dá jméno Jussi, podle švédského tenora a svého velkého hrdiny.

Na začátku prosince pozval kolegy z práce na oslavu nového bydlení. Večer zase vypadl proud, ale tentokrát byl připravený a měl po ruce svíčky a dvě staré petrolejky, které zdědil po otci. Ani ne za hodinu se zase rozsvítilo. Wallander si říkal, že tenhle večer si musí zapamatovat. Ještě není tak starý, aby nemohl změnit život. Ještě má přátele, nejsou to jen kolegové, kteří přišli z nějakého pochybného pocitu povinnosti.

Pozdě v noci odjeli poslední hosté a Wallander šel vyvenčit Jussiho. V ruce měl baterku, aby potmě nezakopl. Nebyl střízlivý a místní pole, která se v létě rozzáří žlutou řepkou, lemovala spousta skrytých příkopů. Pustil Jussiho z vodítka a ten zmizel ve tmě. Obloha byla studená a jasná, vítr se utišil. V dálce na obzoru zahlédl světla trajektů. Došel jsem až sem, pomyslel si. Odvážil jsem se odejít, dokonce jsem si pořídil psa. Teď jde jen o to, kam dál?

Ze tmy se jako neslyšný stín vrátil Jussi. Ale odpověď na otázku, kterou Wallander vyslal do noční temnoty, v tlamě nenesl.

Téměř o čtyři roky později, na počátku roku 2007, se Wallanderovi zdál sen právě o té noci po večírku v jeho novém domě. Ta otázka pořád visí ve vzduchu, pomyslel si, když se vzbudil. Uplynuly čtyři roky a já pořád ještě nevím, kam směřuju.